

การจัดทำนโยบายการศึกษา ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2568-2569
กรณีศึกษา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ*
The Formulation of the Annual Education Policy for Fiscal Years 2025-2026 :
A Case Study of the Policy and Strategy Bureau, Office of the Permanent
Secretary, Ministry of Education

มณีรินทร์ นิลตีบ¹
Maneerin Ninteeb
6714830014@rumail.ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการ ปัญหาอุปสรรค แนวทางแก้ไขกระบวนการจัดทำนโยบายการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569 กรณีศึกษา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดทำนโยบายของกระทรวงศึกษา จำแนกออกเป็น 7 ขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน คือ 1) ขั้นตอนการพิจารณาและคัดเลือกปัญหา โดยพิจารณาจากแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2546 คำแถลงนโยบายของรัฐบาล และ สํารวจประเด็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อนโยบาย 2) ขั้นตอนการเสนอความคิดริเริ่ม โดยการจัดตั้งคณะทำงานจัดทำ ร่าง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อพิจารณาและความสำคัญเร่งด่วน 3) ขั้นการรวบรวมข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องพิจารณาความสอดคล้องของร่างนโยบายที่มาจากการพิจารณาและคัดเลือกปัญหารวมกับข้อมูลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม สถานการณ์ปัจจุบันทุกมิติ 4) ยกร่างนโยบายเบื้องต้น โดยคณะทำงาน ร่าง นโยบายฯ 5) ขั้นตอนการพิจารณาและปรับปรุงร่างนโยบาย โดยการรับฟังความคิดเห็นจากครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน 6) ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย เสนอร่าง นโยบายการศึกษาฯ ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเห็นชอบ 7) ขั้นประกาศนโยบาย จัดทำเป็นประกาศกระทรวงศึกษาธิการ และประกาศในราชกิจจานุเบกษา และเผยแพร่ประกาศ ในสื่อช่องทางที่หลากหลาย

คำสำคัญ : นโยบายการศึกษา; การจัดทำนโยบายการศึกษา; กระบวนการศึกษา

Keywords : Education Policy; The Formulation of the Annual Education Policy; Educational Process

*บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่องกระบวนการจัดทำนโยบายการศึกษาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569 กรณีศึกษา: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

¹นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดินต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาซึ่งต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ และต้องชี้แจงแหล่งที่มาของรายได้ที่จะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินนโยบาย โดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560, หน้า 47) และเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ รัฐสภาได้ดำเนินการจัดการประชุมหรือโดยมีมติเห็นชอบให้จัดการประชุมร่วมกันของรัฐสภาเพื่อรับฟังการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางการบริหารราชการแผ่นดินให้มีเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐตามรัฐธรรมนูญ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาประเทศด้านต่างๆ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580), 2561) เป็นแผนแม่บทหลักของประเทศที่กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องในช่วงปี พ.ศ. 2561-2580 โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศไทยมีความ "มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และเป็นประเทศพัฒนาแล้ว" ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยถ่ายทอดเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์ของยุทธศาสตร์ชาติลงสู่แผนระดับต่างๆ ผ่านแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566 – 2580) (2566) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการเป็นเจ้าภาพหลักในแผนแม่บทประเด็นที่ 11 การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต และประเด็นที่ 12 พัฒนาการเรียนรู้ และนโยบายของรัฐบาลยังต้องมีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) (2565) ที่มีสถานะเป็นแผนระดับที่ 2 ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติ และใช้เป็นกรอบสำหรับการจัดทำแผนระดับที่ 3 เพื่อให้การดำเนินงานของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องสามารถสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ ตามกรอบระยะเวลาที่คาดหวังไว้ได้ เพื่อให้ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง"

กระทรวงศึกษาธิการมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และผลสัมฤทธิ์ของงานในกระทรวงศึกษาธิการให้สอดคล้องกับนโยบาย ที่คณะรัฐมนตรีนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงไว้ต่อรัฐสภา และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546, (2546), หน้า 3) และเพื่อให้ส่วนราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและองค์กรในกำกับกระทรวงศึกษาธิการ มีแนวทางในการขับเคลื่อนภารกิจด้านการศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อผู้เรียน สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีหน้าที่ และอำนาจ ในการจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ เป้าหมาย การให้บริการ กำหนดกรอบวงเงินงบประมาณ แผนงบประมาณ และแผนปฏิบัติการของสำนักงานปลัดกระทรวงและกระทรวง (กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2567, (2567)) ดำเนินการจัดทำประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาเห็นชอบและประกาศในราชกิจจานุเบกษาต่อไป

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงศึกษาปัญหา อุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ไขการจัดทำนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อนโยบายคณะรัฐมนตรีแถลงไว้ต่อรัฐสภาที่สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐตามรัฐธรรมนูญ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ที่เหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ในการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
3. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขในการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดทำนโยบายการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569 กรณีศึกษา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสาร และวิจัยสนาม ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติราชการในสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องข้องในการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

2. ผู้ให้ข้อมูล ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นการเลือกตัวอย่าง โดยกำหนดคุณลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษา (อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2568, หน้า 43) จึงใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน การเลือกผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกโดยยึดวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นหลักสำคัญ โดยเลือกจากผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ และมีบทบาทการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่สามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้เป็นอย่างดี จำนวน 8 คน ประกอบด้วย

1. ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
2. ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
3. ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบาย สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
4. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนระดับชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 คน
5. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนระดับชำนาญการ จำนวน 2 คน
6. นักวิเคราะห์นโยบายและแผนระดับปฏิบัติการ จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์โดย สุภางค์ จันทวานิช (2551, อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2568, หน้า 38) อธิบายว่า มภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นลักษณะของการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดตายตัว ซึ่งการสัมภาษณ์ผู้ให้สัมภาษณ์จะใช้คำถามแบบเดียวเหมือนกันทุกคน เป็นคำถามในแบบสัมภาษณ์เป็นคำถามแบบปลายเปิด โดย สุภางค์ จันทวานิช (2551, อ้างถึงใน วิโรจน์ ก่อสกุล, 2568, หน้า 39) ให้ความหมายว่า เป็นคำถามในลักษณะเปิดกว้าง เปิดโอกาสให้ผู้ตอบสามารถตอบได้อย่างเสรี โดยเลือกจากผู้สัมภาษณ์ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ และมีบทบาทการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่สามารถให้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้เป็นอย่างดี จำนวน 8 คน

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และ เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม สามารถสรุปผลได้ดังนี้
วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

การจัดทำนโยบายการศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569 กรณีศึกษา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สอดคล้องกับแนวคิดของกุลธน ธนาพงศธร (อ้างถึงใน สุภัทรชัย สีสะไบ, 2565, หน้า 45 - 46) ซึ่งได้เสนอว่า พลวัตกำหนดนโยบายมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการพิจารณาและคัดเลือกปัญหา

การจัดทำนโยบายการศึกษาพิจารณาจากแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2546 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี ที่แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 12 กันยายน 2567 และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พลตำรวจเอก เพิ่มพูน ชิดชอบ ตลอดจนการเชื่อมโยงบริบทและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ข่าวสาร ปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบ และงานวิจัยต่างๆ ข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้นจากสังคม ความต้องการของครู นักเรียน ปัญหาจากหน่วยงานราชการในสังกัดและองค์กรในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งทั้งหมดต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

ทั้งนี้ยังต้องคัดเลือกปัญหาเข้ามาร่วมพิจารณาโดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีความซับซ้อนและมีข้อมูลจากหลายแหล่ง คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี การอภิปรายของสมาชิกวุฒิสภา แนวทางจากผู้บริหารระดับสูง ความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้เสียโดยการประชุมรับความคิดเห็นระดับภูมิภาคจากผู้บริหารการศึกษาในพื้นที่ และสำรวจประเด็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อนโยบายการศึกษา “เรียนดี มีความสุข” ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (พลตำรวจเอก เพิ่มพูน ชิดชอบ) เพื่อรับฟังปัญหาและความต้องการ และข่าวสารปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ทั้งด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม งานวิจัยเชิงพื้นที่ ผลกระทบต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความต้องการทักษะใหม่ที่สังคม

และสถานประกอบการคาดหวัง เพื่อพัฒนาครู นักเรียนในทุกมิติ ทั้งคุณภาพการศึกษา และคุณภาพของผู้เรียน
แนวโน้มการศึกษาสากลจากองค์ระหว่างประเทศ

2. ขั้นการเสนอความคิดริเริ่ม

การจัดทำนโยบายการศึกษาดำเนินการแต่งตั้งคณะจัดทำ ร่าง นโยบายการศึกษา
ของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, 2567)
ประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูง ผู้ทรงคุณวุฒิ หน่วยงานในสังกัดและองค์กรในกำกับกระทรวงศึกษาธิการ
และผู้แทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ สนับสนุนข้อมูลและองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้อง
กับการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล กำหนดกรอบและประเด็นปัญหา
และจัดทำคณะทำงานสนับสนุนข้อมูลประกอบการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีศึกษา (สำนักนโยบาย
และยุทธศาสตร์, 2567) เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ สนับสนุนข้อมูลและองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
การขับเคลื่อนนโยบายให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมทั้งจัดทำ ร่าง นโยบายการศึกษา
ของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

3. ขั้นการรวบรวมข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

รวบรวมข้อมูลกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี
และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ข่าวสารและวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม สถานการณ์ปัจจุบัน
ในทุกมิติที่ส่งผลต่อการศึกษา และจัดทบทวิเคราะห์ความสอดคล้องระหว่างนโยบายของคณะรัฐมนตรีกับอำนาจ
หน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ และบทวิเคราะห์ข้อมูลการอภิปรายของสมาชิกวุฒิสภาที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ
หน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ในการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภา และพิจารณาคัดกรองข้อมูล
จัดลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาถึงความจำเป็นเร่งด่วน และการเปิดรับฟังความคิดเห็นจาก ครู ผู้บริหาร
สถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน ผ่านการประชุม การสัมมนา และระบบออนไลน์ เป็นข้อมูลเพื่อพิจารณายกร่าง

4. ยกร่างนโยบายเบื้องต้น

การยก ร่าง นโยบายการศึกษา ของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ ดำเนินการยกร่าง
โดยคณะทำงานจัดทำ ร่าง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 - 2569
ดำเนินการโดย ฝ่ายเลขานุการดำเนินการรวบรวม รวบรวมข้อมูลกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ได้แก่
ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ คำแถลง
นโยบายของคณะรัฐมนตรี และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ข่าวสาร และวิเคราะห์ปัจจัย
แวดล้อม สถานการณ์ปัจจุบันในทุกมิติที่ส่งผลต่อการศึกษา คัดกรองและจัดลำดับความสำคัญ โดยพิจารณา
ถึงความสำคัญของนโยบาย ความจำเป็นเร่งด่วน และจัดลำดับความสำคัญ เพื่อยกร่างนโยบายเบื้องต้น

5. ขั้นการพิจารณาและปรับปรุงร่างนโยบาย

การพิจารณาและปรับปรุงร่างนโยบาย ดำเนินการโดยคณะทำงานจัดทำ ร่าง นโยบาย
การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 – 2569 (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์, 2567)
ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ เป็นประธาน ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบาย
เป็นรองประธาน ผู้แทนกลุ่มในสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ เป็นคณะทำงานและบุคลากรกลุ่มพัฒนานโยบาย

เป็นคณะทำงานและเลขานุการ เพื่อพิจารณาและปรับปรุงร่าง นโยบาย จากข้อมูลกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ข้าราชการ และวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม สถานการณ์ปัจจุบันในทุกมิติที่ส่งผลต่อการศึกษา ความคิดเห็นจากครู ผู้บริหาร สถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียนจากการประชุม การสัมมนา และระบบออนไลน์ เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหา และความต้องการของสังคม

6. ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย

ร่าง นโยบายการศึกษา ที่ผ่านการปรับปรุงจากการพิจารณาของคณะทำงาน ร่าง นโยบาย การศึกษาให้มีความสอดคล้องกับคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ ปัจจัยแวดล้อม สถานการณ์ ปัญหา และความต้องการของสังคม ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้บริหารระดับสูงเห็นชอบ เรียบร้อยแล้ว จึงนำเสนอร่างนโยบายการศึกษา พร้อมทั้งบทวิเคราะห์ สรุปผลข้อมูลจากแบบสำรวจการรับรู้ และความคิดเห็นต่อนโยบายการศึกษาและแนวทางการดำเนินงาน ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเห็นชอบ เพื่อกำหนดนโยบายการศึกษา ให้มีผลบังคับใช้และถือปฏิบัติ

7. ชั้นประกาศนโยบาย

นโยบายการศึกษา ที่ผ่านการเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้อาศัยอำนาจ ตามความในมาตรา 8 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 เพื่อประกาศนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 - 2569 จัดทำเป็นประกาศ กระทรวงศึกษาธิการ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเพื่อให้มีผลบังคับใช้ และเผยแพร่ประกาศนโยบาย การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในสื่อช่องทางที่หลากหลาย และจัดทำหนังสือแจ้งเวียนไปยังทุกหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ปัญหาการบริหารจัดการภายในองค์กร การจัดทำนโยบายการศึกษาของสำนักนโยบาย และยุทธศาสตร์ชาตบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการจัดทำแผนปฏิบัติการและงบประมาณกระทรวง และขาดการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกของการดำเนินการตามนโยบายที่ผ่านมา มีระบบการทำงานที่รอดำเนินการ ตามวงรอบปีงบประมาณมากกว่าการศึกษานโยบายเชิงรุก ทำให้การพิจารณาร่างนโยบาย ไม่สามารถจัดทำ กรอบแนวทางได้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

ปัญหภายนอกองค์กร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นข้าราชการการเมือง จึงเน้นนโยบาย ที่มีผลลัพธ์รวดเร็ว แต่โดยบริบทการศึกษามักจะเห็นผลช้าเนื่องจากต้องใช้ระยะเวลาในการปลูกฝังความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเป็นวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยใช้ผลการดำเนินงาน ผลการวิจัยหลายหน่วยงานเพื่อเข้ามาร่วมประกอบพิจารณาโยบายที่สามารถส่งผลได้ในระยะสั้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางแก้ไขในการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

แนวทางแก้ไขภายในองค์กร การจัดทำนโยบายการศึกษา ต้องใช้บุคลากรที่มีประสบการณ์ ในการทำเรื่องงบประมาณกระทรวง แผนปฏิบัติการราชการกระทรวง มีคุณสมบัติต้องคนเพื่อฝันเชิงนโยบาย

จับประเด็นได้ แล้วจะสร้างคำให้เป็นนโยบายที่สามารถขับเคลื่อน ติดตาม หาประเด็นปัญหา ประเด็นพัฒนา กำหนดนโยบาย ติดต่อสื่อสารไปสู่การปฏิบัติได้ จัดทำกระบวนการทำงานที่เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยไม่ต้องรอการเปลี่ยนรัฐบาล เน้นการทำงานเชิงรุกด้วยการศึกษาข้อมูลและแนวโน้มล่วงหน้า การสร้างความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานในกระทรวงให้เข้มแข็งขึ้น

แนวทางแก้ไขจากภายนอกองค์กร เสนอถึงความคืบหน้าในการดำเนินการตามนโยบาย พร้อมทั้งผลในการดำเนินงาน รวมทั้งปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พิจารณา เห็นชอบถึง การคงนโยบายเดิมบางส่วนที่มีผลการดำเนินงานไปในทิศทางที่ดี เพื่อให้การจัดการศึกษามีความต่อเนื่องและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนสูงสุด

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดนโยบายสาธารณะของ กุลธน ธนาพงศธร (อ้างถึง สุภัทรชัย สีสะไบ, 2565, หน้า 45 - 46) ได้อธิบายถึงพลวัตของกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยจำแนกออกเป็น 7 ขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ดังนี้

1. ขั้นการพิจารณาและคัดเลือกปัญหา

ในการจัดทำนโยบายเริ่มต้นจากการสำรวจและรวบรวมปัญหาที่มีอยู่ในสังคม เพื่อนำมาจัดลำดับความสำคัญตามความเร่งด่วน จากนั้นจึงตัดสินใจคัดเลือกปัญหาที่มีความสำคัญและวิกฤตที่สุดมากำหนดเป็นนโยบาย ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “...การจัดทำนโยบายเริ่มต้นจากพิจารณาจากแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ตลอดจนการเชื่อมโยงบริบทและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ข่าวสาร ปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบ และงานวิจัยต่างๆ ข้อเรียกร้องที่เกิดขึ้นจากสังคม ความต้องการของครู นักเรียน ปัญหาจากหน่วยงานราชการในสังกัด และองค์กรในกำกับของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งทั้งหมดต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21...” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชวรา เพ็ชรกาล (2567) ศึกษาเรื่อง การจัดทำนโยบายของกระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานนโยบายและแผนสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย พบว่า การจัดทำนโยบายต้องรวบรวมข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความต้องการของประชาชนและสถานการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน เพื่อนำมาพิจารณาร่างนโยบาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาริกา กลิ่นสุคนธ์ (2562) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ : พัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงระหว่างปี 2548-2563 พบว่า การจัดทำนโยบายมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลสภาพเศรษฐกิจและสังคม สภาพพื้นที่และความต้องการของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้งนี้ด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลบางเสาธง ดำเนินถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก โดยอยู่ภายใต้กฎหมายอำนาจหน้าที่ที่สามารถปฏิบัติได้ และสอดคล้อง

กับงานวิจัยของ อรวรรณ อำพะวัน (2566) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การจัดทำนโยบายเริ่มต้นด้วยการรวบรวมปัญหาและข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากความต้องการประชาชนโดยการจัดประชาคมหมู่บ้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิณีจ บำรุง (2567) กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ: โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า พบว่า การกำหนดนโยบายมีการระบุปัญหาเป็นลำดับแรก ปัญหาส่งผลกระทบต่อประชาชน ผู้มีรายได้น้อยที่ต้องเสียภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล อีกทั้งการถูกมองว่าเป็นผู้ป่วยอนาถา

2. ขั้นตอนการเสนอความคิดริเริ่ม

การระดมความคิดเพื่อเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการเสนอทางเลือกที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า “...การจัดทำนโยบายการศึกษา ต้องมีการระดมความคิดที่โดยการประชุมที่ไม่ได้เป็นเพียงการประชุมทั่วไป แต่เป็นการสกัดประเด็นสำคัญจากข้อสั่งการของผู้บริหารมาวิเคราะห์ร่วมกับคณะทำงานจัดทำ ร่าง นโยบายการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเชิงยุทธศาสตร์ โดยมีการนำปัญหาและความต้องการจากพื้นที่มาเป็นฐานในการคิด เพื่อร่างเป็นกรอบแนวทางที่กว้างพอ จะให้หน่วยงานต่าง ๆ นำไปปฏิบัติได้จริง การระดมความคิดต้องอาศัยประสบการณ์ในการมองภาพรวม เพื่อเชื่อมโยงความต้องการของฝ่ายการเมืองเข้ากับความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติของฝ่ายประจำ เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่และทรัพยากรที่มีอยู่ โดยการแต่งตั้งคณะจัดทำ ร่าง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 ประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูง ผู้ทรงคุณวุฒิ หน่วยงานในสังกัดและองค์กรในกำกับกระทรวงศึกษาธิการ และผู้แทนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบและประเด็นปัญหา และข้อมูลประกอบการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีเพื่อสนับสนุนข้อมูลแก่ผู้บริหารและการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาจัดทำนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ...” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาริกา กลิ่นสุคนธ์ (2562) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นองค์กรบริหารส่วนตำบลบางเสาชง อำเภอบางเสาชง จังหวัดสมุทรปราการ : พัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงระหว่างปี 2548 - 2563 พบว่า การจัดทำนโยบายมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล สภาพเศรษฐกิจและสังคม สภาพพื้นที่และความต้องการของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวรรณ อำพะวัน (2566) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์กรบริหารส่วนตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การจัดทำนโยบาย ต้องมีการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเพื่อจัดลำดับความสำคัญ

3. ขั้นการรวบรวมข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อเป็นการเพิ่มน้ำหนักของการระดมความคิดกำหนดกรอบและประเด็นปัญหา ถึงความเหมาะสม และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง จึงต้องมีกรรวบรวมข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4 (2568) ให้ข้อมูลว่า “...มีการจัดทำนโยบายการศึกษามีการรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ จากทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและจากหน่วยงานภายนอก โดยวิเคราะห์บริบทสภาพความเป็นอยู่และสถานการณ์ปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ข้อมูลสำคัญมาจากผลการดำเนินงานตามนโยบายที่ผ่านมาเพื่อจุดแข็งและจุดอ่อน รวมถึงการสำรวจความต้องการและปัญหาจากคนในพื้นที่ เช่น ครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยข้อมูลเหล่านี้จะถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยภายนอก เช่น

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้มั่นใจว่านโยบายที่จัดทำขึ้นนั้น มีความสมเหตุสมผลและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ...” ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 (2568) ให้ข้อมูลว่า “...การรวบรวมข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดนโยบายนั้น ต้องมีการรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร และวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ของสังคม เช่น ข้อมูลนโยบายและกรอบยุทธศาสตร์ระดับประเทศ ข้อมูลข่าวสารและแนวโน้มจากสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ข้อมูลจากพื้นที่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากการรับฟังความคิดเห็น และข้อมูลด้านการศึกษา...” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชชรา เพ็ชรกาล (2567) ศึกษาเรื่อง การจัดทำนโยบายของกระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย พบว่า การจัดทำนโยบายต้องรวบรวมข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความต้องการของประชาชนและสถานการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน เพื่อนำมาพิจารณาร่างนโยบาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วาริกา กลิ่นสุคนธ์ (2562) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายในการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลบางเสาชิง อำเภอบางเสาชิง จังหวัดสมุทรปราการ : พัฒนาการ และความเปลี่ยนแปลงระหว่างปี 2548-2563 พบว่า การจัดทำนโยบายมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล สภาพเศรษฐกิจและสังคม สภาพพื้นที่และความต้องการของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนด นโยบายสาธารณะ และมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ทั้งนี้ด้วยองค์การบริหารส่วนตำบลบางเสาชิง คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก โดยอยู่ภายใต้กฎหมายอำนาจหน้าที่ที่สามารถปฏิบัติได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรพรรณ อำพะวัน (2566) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายในการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า การจัดทำนโยบายเริ่มต้นด้วย รวบรวมปัญหาและข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากความต้องการประชาชนโดยการจัด ประชาคมหมู่บ้าน

4. ขั้นตอนการยกย่องนโยบายเบื้องต้น

การยกย่องนโยบายฉบับร่างขึ้น ต้องยกย่องจากข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึง ความสามารถในการแก้ไขปัญหา และตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 4 (2568) ให้ข้อมูลว่า “...การยกย่อง นโยบายการศึกษา ของสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ ดำเนินการ ยกย่องโดยคณะทำงาน ร่าง นโยบายการศึกษา ดำเนินการโดย ฝ่ายเลขานุการดำเนินการ รวบรวมข้อมูล กฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ ข่าวสารและวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม สถานการณ์ปัจจุบันในทุกมิติที่ส่งผลต่อการศึกษาคัดกรองและจัดลำดับความสำคัญ โดยพิจารณาถึงความสำคัญของนโยบาย ความจำเป็นเร่งด่วน และจัดลำดับความสำคัญ เพื่อยกย่องนโยบายเบื้องต้น...” ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3 (2568) ให้ข้อมูลว่า “...การยกย่องนโยบาย เน้นการกำหนดกรอบแนวทางกว้าง ๆ ที่ไม่ระบุรายละเอียดเชิงปฏิบัติจนเกินไป เพื่อให้หน่วยงานที่มีบริบทต่างกันในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หรือ สำนักงานคณะกรรมการการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถนำไปแปลงสู่การปฏิบัติได้ตามความเหมาะสม โดยใช้ทักษะเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้าง "ค่านิยม" หรือ "สโลแกน" ที่มีทิศทางชัดเจน และสร้างการจดจำได้ง่าย เช่น นโยบายโรงเรียนคุณภาพ ซึ่งต้องมีการระบุเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้น

ในระยะเวลาที่กำหนด โดยคณะทำงาน ร่าง นโยบายการศึกษา...” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชวรา เพ็ชรกาล (2567) ศึกษาเรื่อง การจัดทำนโยบายของกระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย การจัดทำนโยบาย เริ่มที่การรวบรวมข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความต้องการของประชาชน และสถานการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน และนำข้อมูลทั้งหมดเข้าสู่ การพิจารณากร่างนโยบายและรายละเอียดแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ อรวรรณ อ่ำพะวัน (2566) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ขั้นตอนและกระบวนการในการกำหนด นโยบาย เริ่มจาก รวบรวมปัญหาและข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากความต้องการประชาชนโดยการจัดประชาคม หมู่บ้าน วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเพื่อจัดลำดับความสำคัญ กำหนดวัตถุประสงค์ และกำหนดทางเลือก เพื่อการกำหนดนโยบาย

5. ขั้นตอนการพิจารณาและปรับปรุงร่างนโยบาย

ก่อนที่ร่างนโยบายจะถูกกำหนดเป็นนโยบายถาวร จำเป็นต้องผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและทัศนคติจากภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นประชาชน กลุ่มผลประโยชน์ หรือองค์การที่เกี่ยวข้อง การเปิดโอกาสให้มีการแสดงทรรศนะนี้ช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถตรวจสอบ ประเมินผลและปรับปรุง แก้ไขร่างนโยบายให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีความรอบคอบรัดกุมยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คนที่ 4 ให้ข้อมูลว่า“...การพิจารณาและปรับปรุงร่างนโยบาย ดำเนินการโดยคณะจัดทำ ร่าง นโยบายการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักนโยบาย และยุทธศาสตร์ เป็นประธานผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบาย เป็นรองประธาน ผู้แทนกลุ่มในสำนักนโยบาย และยุทธศาสตร์ เป็นคณะทำงาน และบุคลากรกลุ่มพัฒนานโยบายเป็นคณะทำงานและเลขานุการ คณะทำงานฯ เพื่อพิจารณาและปรับปรุงร่าง นโยบาย จากข้อมูลกฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 - 2580 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ คำแถลงนโยบาย ของคณะรัฐมนตรี และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ข่าวสารและวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อม สถานการณ์ปัจจุบันในทุกมิติที่ส่งผลต่อการศึกษา ความคิดเห็นจาก ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน จากการประชุม การสัมมนา และระบบออนไลน์ เพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของสังคม...” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชวรา เพ็ชรกาล (2567) ศึกษาเรื่อง การจัดทำนโยบายของกระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย การจัดทำนโยบาย เริ่มที่ การรวบรวมข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความต้องการของประชาชน และสถานการณ์สำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานและนำข้อมูลทั้งหมดเข้าสู่การพิจารณากร่างนโยบายและรายละเอียดแนวทาง ขับเคลื่อนนโยบาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวรรณ อ่ำพะวัน (2566) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบาย ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ขั้นตอนและกระบวนการในการกำหนดนโยบาย เริ่มจาก รวบรวมปัญหาและข้อเท็จจริงต่าง ๆ จากความต้องการ ประชาชนโดยการจัดประชาคมหมู่บ้าน วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการเพื่อจัดลำดับความสำคัญกำหนด วัตถุประสงค์ และกำหนดทางเลือกเพื่อการกำหนดนโยบาย

6. ขั้นตอนการกำหนดนโยบาย

เมื่อการแก้ไขและปรับปรุงร่างนโยบายจนเป็นที่ยุติแล้ว ผู้กำหนดนโยบายจะดำเนินการวางหรือกำหนดเป็นนโยบายขั้นสุดท้าย ซึ่งถือเป็นจุดสิ้นสุดของภารกิจในด้านการยกร่างและการตัดสินใจ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า "...หากผลจากการรับฟังความคิดเห็นชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดหรือประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนจะนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรับปรุงแก้ไขร่างนโยบายอีกครั้ง โดยจะมีการจัดลำดับความสำคัญของประเด็นต่าง ๆ ตามงบประมาณและทรัพยากรที่มีอยู่ และมีการตรวจสอบความสอดคล้องกับกฎหมายและอำนาจหน้าที่อย่างละเอียด เพื่อให้นโยบายฉบับถาวรมีความถูกต้องตามระเบียบราชการและจึงนำเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งทวิเคราะห์ สรุปผลข้อมูลจากแบบสำรวจการรับรู้และความคิดเห็นต่อนโยบายการศึกษา และแนวทางการดำเนินงาน เพื่อให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเห็นชอบ กำหนดเป็นนโยบายการศึกษา ให้มีผลบังคับใช้และถือปฏิบัติ..." ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชวรา เพ็ชรกาล (2567) ศึกษาเรื่อง การจัดทำนโยบายของกระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย พบว่า การจัดทำนโยบายของกระทรวงมหาดไทยมีขั้นตอน ในการกำหนดนโยบายโดยการนำเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาและจัดการประชุมมอบนโยบาย พร้อมทั้งมอบหมายหน่วยงานรับผิดชอบหลักกำหนดแนวทางการดำเนินงาน และประกาศเป็นนโยบายกระทรวงมหาดไทย โดยข้าราชการประจำทำหน้าที่สนับสนุนการจัดเตรียมข้อมูลในจัดทำนโยบายและยกร่างนโยบาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรรวรรณ อำพะวัน (2566) ศึกษาเรื่อง การกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาศูนย์การบริหารส่วนตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ขั้นตอนและกระบวนการในการกำหนดนโยบาย โดยการรวบรวมปัญหา วิเคราะห์ปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดทางเลือก และ ตัดสินใจเลือกทางเลือกเพื่อกำหนดนโยบาย

7. ขั้นตอนการประกาศใช้นโยบาย

นโยบายที่กำหนดเสร็จสิ้นจะมีผลบังคับใช้ก็ต่อเมื่อมีการประกาศให้สาธารณชนรับทราบอย่างเป็นทางการ ขั้นตอนนี้ถือเป็นจุดสิ้นสุดของกระบวนการกำหนดนโยบาย และเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ วิธีการประกาศใช้อาจกระทำผ่านรัฐสภาในรูปแบบการแถลงนโยบายหรือการประกาศผ่านสื่อมวลชนและเอกสารราชการเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วกัน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1 (2568) ให้ข้อมูลว่า "...เมื่อนโยบายได้รับความเห็นชอบในขั้นสุดท้ายแล้ว จะถูกจัดทำเป็น "ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ" อย่างเป็นทางการ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้มีผลบังคับใช้ในเชิงกฎหมายและเป็นแนวทางที่ทุกหน่วยงานในสังกัดต้องนำไปปฏิบัติ พร้อมทั้งมีการแจ้งเวียนไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ ทั่วประเทศ..." ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นุชวรา เพ็ชรกาล (2567) ศึกษาเรื่อง การจัดทำนโยบายของกระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย พบว่า การจัดทำนโยบายของกระทรวงมหาดไทยมีขั้นตอน วิธีการและรูปแบบ ดังนี้ 1) รวบรวมข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความต้องการของประชาชน และสถานการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงาน 2) พิจารณายกร่างนโยบายและรายละเอียดแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย 3) นำเสนอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พิจารณาและจัดการประชุมมอบนโยบาย พร้อมทั้งมอบหมายหน่วยงานรับผิดชอบหลักกำหนดแนวทาง

การดำเนินงาน และประกาศเป็นนโยบายกระทรวงมหาดไทย โดยข้าราชการประจำทำหน้าที่สนับสนุนการจัดเตรียมข้อมูลในจัดทำนโยบายและยกร่างนโยบาย

2. ปัญหาและอุปสรรค ในการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ผลการวิจัยพบปัญหาอุปสรรค ซึ่งจำแนกตามองค์ประกอบของทฤษฎีได้ดังนี้

ขั้นการพิจารณาและคัดเลือกปัญหา ขั้นการเสนอความคิดริเริ่ม และขั้นการรวบรวมข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง พบปัญหา บุคลากรที่จะมาทำนโยบายการศึกษา ยังขาดประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถในเชิงนโยบาย ไม่มีประสบการณ์เรื่องงบประมาณกระทรวงแผนกระทรวง จึงไม่สามารถจับประเด็นปัญหาได้ตรงจุด รวมทั้งขาดข้อมูลความต้องการที่แท้จริงนักเรียน รวมถึงระบบการทำงานที่มีกรอบดำเนินการตามวงรอบปีงบประมาณมากกว่าการศึกษานโยบายเชิงรุก จากผลการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

ขั้นการยกร่างนโยบายเบื้องต้น การจัดทำประเด็นนโยบาย ผู้ยกร่างยังขาดประสบการณ์ในการร่างที่จะทำให้นโยบายสื่อถึงทิศทาง และความชัดเจน การขับเคลื่อน ติดตาม หาประเด็นปัญหา ประเด็นพัฒนา กำหนดนโยบาย สื่อสาร และติดต่อสื่อสารไปสู่การปฏิบัติ

3. แนวทางแก้ไขในการจัดทำนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ขั้นการพิจารณาและคัดเลือกปัญหา ขั้นการเสนอความคิดริเริ่ม และขั้นการรวบรวมข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ต้องใช้บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำเรื่องงบประมาณกระทรวง แผนปฏิบัติการกระทรวง และควรมีการจัดทำกระบวนการทำงานที่เป็นระบบและต่อเนื่อง โดยไม่ต้องรอการเปลี่ยนรัฐบาล เน้นการทำงานเชิงรุกด้วยการศึกษาข้อมูลและแนวโน้มล่วงหน้า การสร้างความร่วมมือและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานในกระทรวงให้เข้มแข็งขึ้น รวมถึงการเปิดกว้างรับฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ และอดีตผู้บริหารที่มีประสบการณ์ ตลอดจนการค้นหาช่องว่าง ในการทำงานปัจจุบันเพื่อนำมาพัฒนาเป็นนโยบายที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

ขั้นการยกร่างนโยบายเบื้องต้น ต้องใช้บุคลากรที่มีคุณสมบัติต้องคนเพื่อฝันเชิงนโยบาย จับประเด็นได้ แล้วจะสร้างคำให้เป็นนโยบายยังไง ขับเคลื่อน ติดตาม หาประเด็นปัญหา ประเด็นพัฒนา กำหนดนโยบาย ติดต่อสื่อสารไปสู่การปฏิบัติ ก็แปลงนโยบายเป็นแผน เป็นงบประมาณ และใช้กระบวนการ "ติดตามผลแบบ PDCA" อย่างเคร่งครัด เพื่อให้เห็นจุดบกพร่องระหว่างการดำเนินงานและสามารถนำมาปรับปรุงนโยบายในรอบถัดไปได้อย่างแม่นยำและตรงจุดมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดทำนโยบายการศึกษา ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2568-2569 กรณีศึกษา : สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรเพิ่มเติมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่ไปกับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสามารถค้นหากระบวนการกำหนดนโยบายและความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และมีความถูกต้อง ครบถ้วน ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2. ควรขยายขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้ครอบคลุมบุคลากรของที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายการศึกษา เพื่อสามารถวิเคราะห์ได้ถึงกระบวนการ รูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นุชวรา เพ็ชรกาล. (2567). *การจัดทำนโยบายของกระทรวงมหาดไทย : ศึกษาเฉพาะกรณี*
สำนักนโยบายและแผน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
 การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กระทรวงศึกษาธิการ (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2670* (2560). กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง
 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566 – 2570. (2565, พฤศจิกายน 1).
 ราชกิจจานุเบกษา, 139(258ง), 1.
- แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566-2580) (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม). (2566, กุมภาพันธ์ 6).
 ราชกิจจานุเบกษา, 140 (51ง), 4.
- พินิจ บำรุง. (2567). *กระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ: โครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า.*
วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม
e-ISSN 2985-2366, 99-114.
- พระราชบัญญัติระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546. (2546, กรกฎาคม 6).
 ราชกิจจานุเบกษา, 120(62ก), 1-30.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) (2566, ตุลาคม 13). ราชกิจจานุเบกษา, 135(82ก), 1.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (6 เมษายน 2560). *ราชกิจจานุเบกษา, 134(40ก), 1-90.*
- วาริกา กลิ่นสุคนธ์. (2562). *การกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น*
องค์การบริหารส่วนตำบลบางเสาธง อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ :
พัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงระหว่างปี 2548-2563.
 การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิโรจน์ ก่อสกุล. (2568). *เอกสารประกอบการบรรยายกระบวนการ PAD 6102 ระเบียบวิธีวิจัย*
ทางรัฐประศาสนศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
โครงการรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.
- สุภัทรชัย สีสะไบ. (2565). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชา นโยบายสาธารณะ รหัสวิชา 402 305.*
 กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ภาควิชารัฐศาสตร์, คณะสังคมศาสตร์.
 สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2569). *คำสั่งสำนักนโยบาย*
และยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานจัดทำ ร่าง นโยบาย
การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2569 (คำสั่งที่ 14/2567).
 กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง

- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2569). คำสั่งสำนักนโยบาย
และยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสนับสนุนข้อมูล
การแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี (คำสั่งที่ 18/2567). กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2567). ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี
นางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา (ประกาศลงวันที่ 12 กันยายน 2567).
กรุงเทพมหานคร: ผู้แต่ง.
- อรรรรณ อาพะวัน. (2566). การกำหนดนโยบายในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น :กรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลหอมศีล อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา.
การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 1. (2568). ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. สัมภาษณ์. ธันวาคม, 19.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 3. (2568). ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนานโยบาย สัมภาษณ์. ธันวาคม, 19.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 4. (2568). นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ. สัมภาษณ์. ธันวาคม, 11.
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 8. (2568). นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ. สัมภาษณ์. ธันวาคม, 18.